2

Q. D. B. V.

DE

SPHACELO EX CAVSSA INTERNA FELICITER CVRATO,

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO PRINCIPE AC

DOMINO

DOMINO CAROLO,

BORVSSIÆ PRINCIPE, MARCHIONE BRANDENBVRGICO, RELIQVA,

PRÆSIDE

FRIDERICO HOFFMANNO,

COLLEGII MEDICI h. t. DECANO

PRO DOCTORIS GRADV

PVBLICE DISPVTABIT

SAMVEL SELLSCHOPP

HAVELBERG. MARCHICVS.

A. D. XXVII. FEBRVAR. M. DCC. XVII.

H. L. Q. C.

HALAE MAGDEBURGICAE,

TYPIS JOANNIS CHRISTIANI ZAHNII,

Acad. & Senat. Hallenſis Typogr.

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA, DE

SPHACELO EX CAVSA INTERNA FELICITER CVRATO.

PROOEMIVM.

Quum nihil æque valeat ad ſalutaris artis perfectionem, quam attenta conſideratio ſingulorum morborum, & quæ in illis ad ſalutem vel perniciem eueniunt; nullusque ſit ægrotus ex cuius ſollicita inſpectione aliquid addiſcere nequeas: mihi tamen non ſine magno jure videntur

tur illi præcipue adnotandi morbi, qui graviores ſunt & deſtructionem machinæ corporeæ propius minantur. Etenim omnes facile videbunt ibi artem maxime exercendam eſſe, vbi natura minimum valet, & in his clariſſime conſpici veritatem & dignitatem artis, quando noxa, quam expugnat, oculis omnium quam clariſſime patet. Deinde etiam illi mihi ægrotantium caſus videntur medicum maxime inſtruere, vbi, qui decubuerunt, eam fortunæ conditionem nacti ſunt, vt nihil opus habeant illorum ſibi ipſis detrahere, quæ medicus, ad reddendam ſalutem, putavit eſſe vel neceſſaria vel commodiſſima. Tandem & hoc vnice exoptandum eſt, vt, ſi priora omnia adſint, ægrotus etiam ea ſit animi nobilioris præſtantia & conſtantia, ut ad obſequium medico, ſalutis ſuæ cauſſa, præſtandum, paratus promtusque maneat, nec vlla re ab ejus ſalutari monito diſcedat. Non enim ſine graui ratione magnus noſter *Hippocrates Aphoriſm. Sect. 1. aph. 1.* ſic effatur: *Oportet autem non ſolum medicum exhibere ſeipſum, quæ decent, facientem: ſed etiam ægrotum & præſentes, & quæ externa ſunt.* Atque ſane, ſi ita omnia conſpirent, vt medicus ſciat, quibus rebus, & qua ratione, quam optime conſulat in rem præſentem; & ſi poſſit, ex omni remediorum copia, præſtantiſſimum quodque liberrime eligere & ad vſum, ſine neceſſaria parſimonia, proponere; & ægrotus denique, eique domeſtici, ab obedientia medica nihil recedant: tum demum, modo DEVS faueat, præclara ſperare poſſumus, nec fortuna indigemus, ſed illam omnia & ſingula fabricantur, quæ in talibus

bus præſto ſunt. Minus autem ſperandum eſt medico gloriæ,& artis incrementi, & ægroto ſalutis, ſi quicquam ex indicatis voto minus reſpondere videatur, & fortunæ nouercantis inuidia miſero ægro copiam eorum non permittat, quibus ad ſalutem indiget; aut ipſe ægrotus iræ, triſtitiæ, curarum, cupiditatum ceterarumque animi peſtium furiis exagitatur, quando maxime providendum fuerat, ne quid animi commotionibus corporis imbecilla valetudo detrimentum capiat. Quare mihi illi medici non parum infelices videntur, qui caſtra ſequuntur: pauci enim ſunt, in quibus ipſi aliquid perdiſcant vel ſpectandum exhibere poſſint, quod ſit nobiliſſimæ artis,quam profitentur, illuſtri gloria, & exſpectatione mortalium, ſatis dignum. Quo magis operæ pretium nos facturos putavimus, ſi morbi grauiſſimi nec omnino vulgaris, hiſtoriam, cum ipſius curationis ſucceſſu pertexeremus & medicis rationibus illuſtratam, publico & inaugurali ſpecimini ſiſteremus, ex quo reſtitutus vir generoſiſſimus cum opem ſibi ferentibus certaſſe quaſi viſus eſt, vtrum hi ſint ad neceſſaria adferenda promtiores, an ipſe,omnibus ad amuſſim ſubeundis,ferendo abſtinendoque, paratior. Accedimus igitur, quod DEVS felix fauſtumque eſſe jubeat, ad ipſam rem nobis propoſitam & primo quidem omnium accurata erit ſiſtenda:

MOR-

MORBI ET CVRATIONIS HISTORIA.

VIr generoſiſſimus, quinquageſimum annum vno jam ſupergreſſus, temperamenti ſanguinei, qui primam ætatem juventutis & multos etiam deinceps, vir factus, militiæ laboribus ſtrenue conſumſit; inter tot moleſtias, quæ huic vitæ generi adeſſe ſolent, ſatis tamen commoda valetudine uſus eſt. Poſtquam, relicto hoc vitæ inſtituto, magis quietam rationem iniit, ante plures jam annos arthriticis doloribus corripi cœpit. Contuliſſe ſuum hic merito putatur ſymbolum, præter hereditariam diſpoſitionem, diætæ quoque inſtitutum. Vinis enim generoſis & antea in Hungaria, & poſt hæc aliis in Germania, multum uſus eſt, prætereaque cibis indulſit ſalſis, fumo induratis & maxime dulcibus atque acidis. Acceſſerunt ſubinde animi admodum graues affectus & ii quidem non tranſitorii ſed ſatis aliquando diuturni. Aduerſus hæc incommoda fontium mineralium ope vſus eſt; Egranas quippe aquas aliquoties bibit & Carolinas; his etiam, nec non Teplicenſibus thermis, externe uſus eſt; nec ſine notabili emolumento.

Accidit vero, cum anno clↄ. Iↄcc. XV. prope Egram in Variſcis degeret, vt levi & fortuita occaſione tibiam dextram, ligno alliſam, leviter vulneraret. Paruitatem vulneris aſpernatus, perfunctorie tantum, charta impoſita, deligauit. Poſtero die, qui admodum æſtuoſus erat, corpus ſub libero cœlo vehementius com-

commouit, & mox horrore per totum corpus correptus eſt, quem calor tunc valde magnus, cum laſſitudine & virium dejectione, inſequebatur, prorſus vt extra lectum non poſſet degere. Aduocatus in auxilium medicus & chirurgus, inſpecto vulnere, inueniunt labia ejus circum circa profunde inflammata, quo loco ſequentibus diebus portio, nummi imperialis magnitudinem æquans, in perfectum ſphacelum abibat. Ceterum vlterius tunc non proſerpebat corruptio, tandemque mundificantibus & conſolidantibus multis adhibitis, poſt ſeptimum menſem, vulnus perſanabatur. Per illud itaque tempus, quod ab hoc ad Majum menſem anni ſuperioris cIↄ. Iↄccxvi. interceſſit, inter continuas valetudinis afflictiones verſatus eſt, catarrhis enim multis, imbecillitate ventriculi, ſoda, flatulentiis, vertigine, doloribus capitis grauatiuis inſultibusque arthriticis continuo vexabatur.

Aduerſus hæc mala, & vt conſuetis podagræ cruciatibus obviam iret, Egrani fontis, conſuetum ſibi jam & familiarem vſum, inſtituit. Octo jam dies bibendo transegerat, magnamque ſpem læti ſucceſſus conceperat; quum mali gravioris prima initia ſeſe prodérent. Quum enim a ſeruo detrahi ſibi veſtes juberet, is in tibiali, quod dextro pede geſſerat, madorem inſuetum deprehendit. Iuſſus itaque is inquirere, quid nouæ rei hoc eſſet, & vnde humor proflueret, ad digiti pedis quarti illam partem, qua ad quintum inclinat, leuem aliquam eroſionem animaduertit. Nihil de reliquo doloris in parte affecta vel toto pede vſquam ſentiebatur; quare locus linteolo molliori obuolutus relinquitur, & corpus quieti traditur,

ne-

nemine quicquam ſiniſtri ſuſpicante vel metuente. Poſt aliquot vero dies obſeruatur ille digitus totus a colore naturali deſciuiſſe. Aduocatur chirurgus, qui, quum multa in caſſum adhibuiſſet, oſſicula tandem, ſine vllo patientis dolore, exemit, nec multo poſt totum digitum, vtpote penitus emortuum ac mire fœtidum, forcipe abſcidit. Serpit vlterius putredinoſa corruptio & ſub planta pedis, inde a quarto digito, profunda cauitas ſuboritur, Non deſiſtunt medicus & chirurgus externis ac internis medicamentis pugnare, verum infido ſucceſſu. Quamuis enim ſpes affulgebat proximæ conſolidationis, breui tamen recrudu it vlcus, longeque maior, quam antea, cauitas, totum plantæ pedis ambitum complexa, ſeſe offert.

Hoc tempore aliud ſimul phænomenon non exiguo terrori fuit, nempe febris vulneraria & glandularum inguinalium tumor. Fuit autem acceſſus febris cum tanto horrore & tam intenſo frigore, vt ipſe patiens, quoties ejus reminiſcitur, non putet verba inueniri poſſe, quibus vehementiam illam exprimat, nec putet ſe ſuperſtitem fuiſſe manſurum, niſi poſt vnius horæ tempus remiſiſſet, ſubſequuto breui nec admodum magno calore.

Hactenus præſentes illius loci medicus & chirurgus ægrotum conſiliis ſuis ſoli rexerant; nunc rem totam D. D. Præſidi, miſſo celerrimo nuncio, committunt. Hic vero non diſſimulanter periculi magnitudinem exponit, ſed aperte ſignificat ſphacelum eſſe a cauſſa interna ortum; parum refugii in externis fore, niſi corruptio lymphæ, neruis & oſſium intimæ medullæ inhærens, per convenientia reme-

dia

dia corrigatur & a corpore auferatur. Eius ſpem oſtendit, ſi recte conſulentibus obtemperaret; ſi vero his nihil proficeretur, vnicum, ſed ambigum, ſupereſſe remedium, ſphacelatæ partis exſtirpationem. Ceterum ab inciſionibus & corruptæ carnis exciſionibus cultro peragendis, in parte tot tendinibus & copioſis neruis conſtante, monet abſtinendum eſſe, niſi intenſiſſimos dolores & ex his gangrænam lethalem velint producere. Operam præcipuam eſſe dandam ſanguinis & lymphæ in toto corpore depurationi & inſtaurationi, in quem finem intra corpus ſumenda medicamenta præſcribebantur, ex herbis & radicibus antiſcorbuticis & ſanguinem depurantibus, temperatis ac ſelectioribus, infuſi forma vſurpandis iniuncto regimine blande diaphoretico, in quem finem obtinendum etiam conſpirabat ſpiritus bezoardicus ad modum *Busſii* fere factus. Hæc mane potisſimum fieri debebant. Cubitum eunti puluis, ex temperantibus, abſorbentibus & bezoardicis compoſitus, dabatur ex vino ſumendus. In prandio de balſamo vitæ liquido D. Præſidis guttas XX. aſſumebat. Alia non erant intra corpus ſumenda, & ſollicite cauendum ne purgantibus quicquam ageretur; ſi aluus non reſponderet officio, per clyſteres emollientes in ordinem debebat redigi. Externo vſui commendabatur, quod instar omnium eſſet, oleum caryophyllorum in vini rectificatiſſimo ſpiritu ſolutum, ea proportione, vt ad duas olei drachmas ſpiritus vna vncia adhiberetur.

Hæc per litteras accepit. Verum Patiens e re ſua fore ratus, ſi ex loco propinquo ope Exc. D. D. Præſidis vti poſſet, cogitare cœpit, qua poſſet ratione

Halam quantocyus deferri. Et quamuis non deerant, ex neceſſariis amicis, qui id magnopere diſſuaderent, iter tamen ſuſcepit non modicum, vtpote ſeptendecim admodum milliarium; quod prorſus maioribus animi quam corporis viribus perfecit. Quippe quum huc perueniret adeo miſera erat ejus conditio, vt vix concipi poſſit vlla miſerior. Febris enim urgebat vulneraria, vires autem erant penitus proſtratæ, vt, quum aluum clyſteribus conaremur expedire, præ imbecillitate totus concideret & lipothymia corriperetur. Ad hæc appetitus aderat nullus, nec tota hoc nocte, niſi duabus horulis, ſomnum capere poterat. Poſtea vero quam a brevi quiete vires mediocriter recuperauerat, prima ſpes ex eo affulgebat, quod clyſterem cum fœcibus ſponte reddebat, & facies, antea penitus Hippocratica, leuem emendationem oſtendebat. Quum illuxiſſet, chirurgum, quem poteramus inuenire optimum ac in arte verſatisſimum, Dom. Schvvet. adduximus, & pedis vlcus contrectavimus. Huic poſtea alius etiam legionarius Deſſauiorum militum chirurgus, ipſe etiam vir probatisſimus ac ſollertisſimus, adiungebatur. Ab his igitur, quam diu vigebat vlceris ſordities, binis in ſingulos dies deligationibus ſollicite tractatus eſt ægrotus noſter, proſpiciente interim D. D. Præſide & iubente quid factu ſit neceſſariam, qui idem etiam omni remediorum genere continuo aduerſus vim corruptionis depugnabat, & depurandæ humorum omni maſſæ operam dedebat, certisſime ratus, niſi hoc obtineretur, nulla ratione ſaluum eſſe poſſe qui tam grauiter decumbebat. In hanc rem præſcripto regimi-

gimine, quod omnia excludebat augendis fouendisque impuritatibus apta nata, eaque poſtulabat, quæ excludendis blandisſima ratione jam corruptis maxime forent idonea; in eumdem quoque finem medicamenta deſtinabat, non vehementia illa, quæ ſummo ſtudio vitat ac deteſtatur; ſed naturæ maxime amica & conuenientia, quæ & roborando & concoctionem modicorum, quæ præſcripſerat, alimentorum, iuuando, nouos ſuccos nouasque vires redderent, & vias, eliminandis ſordibus deſtinatas, expedirent, tum ipſa etiam corruptionem iam paſſa ad excernendum apta redderent.

Erant autem iſta non multum ab iis diverſa, quæ per litteras antea ſignificauerat, & ſupra iam indicata ſunt; in prandio, quod modicum & frugale erat, hauſtus vini generoſi Hungarici vel Hiſpanici, nullo mangonio corrupti, addebatur, in cœna aliquot guttæ medicinæ ſtomachicæ ex aurantiis factæ, cubitum eunti pillulæ balſamicæ Exc. D. D. Præſidis ſumendæ erant vel puluis bezoardicus, æthiope minerali temperatus, quo eodem etiam interdiu vtebatur. Nec infuſi, ſuperius iam tacti, omittebatur vſus, poſt quem tranſpirationi promouendæ opera dabatur. Mirum quam cadaueroſum nidorem ea habuerint, quæ, vigente primis diebus corruptione, per cutis poros expellebantur. Et hæc fere ſola ſunt, quorum ſollicito vſu ſalutem recuperauit, eamque firmitatem corporis, vt nunc, per DEI gratiam, tantum viribus valeat, & ſine incommodo valetudinis degat; quantum vix meminit ſe primis & florentisſimis virilitatis annis habuiſſe.

Ad glandularum inguinalium tumorem reſoluendum, aut impediendum ſaltem ne nimis eæ indurarentur, emplaſtrum ſubinde admouebatur, ex cepis aſſis, veneto ſapone, cera, reſina, & farina fænigræci factum. Nec tamen magnopere vrgebatur negotium, quum facile appareret tolli malum non poſſe, niſi maxime repurgata lympha, quæ ex inferioribus partibus per has glandulas decurrit.

Sed videndum eſt qua ſe ratione pedis vlcus habuerit, quum primum patiens huc deferretur, & qua ratione porro omnia, vsque ad ſalutem redditam, acciderint. In affecta igitur parte, inde ab digito quarto dextri pedis uſque ad talum, per plantam pedis protenſa cauitas deprehendebatur, & ſupra circaque vtrumque malleolum rubor iam ad liuorem tendens, iuncto non admodum magno tumore. Hunc ipſe patiens interpretabatur a podagra eſſe, adeoque parum de eo ſibi metuebat, donec ipſi de inſidioſa huius corruptionis natura, & quod hanc partem aggreſſa iam eſſet, ſignificabatur; quod non multis poſt diebus ipſe euentus comprobauit, hunc ruborem non fuiſſe niſi gangrænam lentam & ſegniorem, perfecti ſphaceli præcurſorem. Nam quo loco ille tumor rubens ſubſtiterat, poſtridie omnia apparebant nigra, ſenſu carentia & tæterrimum odorem, qui omnibus videbatur aliquid de allio habere, nares miſere ferientem, ſpargentia, eratque illud ſpacium vtrimque paullo maius illa moneta noſtrati, quæ duos groſſos valet.

Quum hæc deligationis ordinario tempore in oculos incurrerent, feſtinare viſum eſt, ne pars ſince-

ra in ſimilem corruptionem traheretur. Inciſione igitur, ex iuſſu D. D. Præſidis facta, ſecundum longitudinem, nihil quicquam ſentiebatur doloris, ſed multo plus, quam antea, fœtoris adſtantium n[illegible]s implebat. Nolebat autem Dom. Præſes exſcindi carnem corruptam, quare nihil iam, niſi quod ſponte ſecedebat, eximebatur, idque oppido parum: locus autem apertus linteis carptis, prædicto liquore ſatis imbutis, largiſſime implebatur. Sequuta vna & altera deligatione idem fiebat, ſemperque ablato, quod a ſano ſeceſſerat, locus non niſi ea, quam diximus, materia replebatur. Quum ita per paucos dies externis remediis pugnatum eſſet, nec intermiſſum interea internis quoque ſalutem promouere; non ſolum animaduerti poterat putredinem vlterius non ſerpere, verum etiam carnis corruptæ nihil ſupererat, tendines tantum & nerui, qui nondum ſatis facile ſecedebant, curæ eſſe debebant, qua ratione commodiſſime auferrentur: quod temporis etiam beneficio impetratum eſt.

Sed nondum ſatis intelliget lector quantum de ſano & viuo ſtatu deſciuerit, & mortuum fuerit; quare clarius dicendum eſt. Supra protuberantiam vtriuſque oſſis cruris, quas malleolos vocare ſolemus, ad vnius palmæ longitudinem, aſcendebat antea dictus tumor, magis tamen vtrinque ad poſticam partem quam ad anteriorem inclinabat. Hæc fere omnis regio cum tempore ſeceſſit a ſano ſtatu, tantumque ſpatium relinquebat vacuum, vt facile potuiſſes anteriorem totam manum inter duo oſſa & magnum tendinem, qui ad calcaneum excurrit, vulgoque

chorda Achillis appellatur, intrudere. Adeoque non cutanea ſolum integumenta erant corruptione illa abſumta, verum maxime etiam muſculorum, quos hic locus abdit, peronæi poſtici & antici, partes caudæ & tendinibus propiores. Neruus etiam, qui hac parte decurrit, ſatis inſignis, non immunis a labe manſerat, quare ipſum ſuperius, in parte ſana, oportebat reſcindi, quæ vnica operatio dolorem creauit ſatis acutum, & totum corpus peruadentem cum ſenſu tractionis & alteratione inſigni. Illa autem pars, quæ ad inferiora pergit, ſuosque ibi ramos ſpargit, diutius moleſtiam creabat & optatam reſtitutionem non mediocriter remorabatur; quare chirurgi opera neceſſaria fuit, qui illum forcipe apprehenſum fortiter extraheret, quod ſine magno dolore factum eſt, & cum maximo emolumento. Iam itaque cogitatione metiri licet vlceratæ & abſumptæ partis magnitudinem; ſed inde ab digito ablato cuniculus ad vtriusque lateris malleolum procurrebat, vt ſyringa iniectus liquor in extremum illud orificium, iuxta malleolum vtrinque efflueret, circa finem flexoris pollicis, & tendines flexoris longi digitorum nec non tibiæi poſtici. Quare in medio hæc plantæ cauitas, rectiſſimo conſilio, incidi debuit, vt mundificationi opera poſſet cum maiori commoditate dari.

Dictum eſt corruptionem, tendinibus occupatis, tardius eſſe expugnatam, quare tempus exſpectari debuit, donec & illi ab oſſibus, ad quæ affiguntur, poſſent detrahi. Ex his erant muſculorum enarratorum, peronæi antici & poſtici, præter hos autem etiam extenſoris tertii internodii digitorum, qui

inte-

integri ſunt extracti; magnus quoque tendo non prorſus immunis manebat a noxa, quare reſiſtendum magnopere fuit ne & hic nobis eriperetur; quod feliciter ſucceſſit aliquibus ramentis eius, quæ corruptio inuaſerat, a ſano ſeparatis. Per illud autem, quod dicti tendines ad partes ſolidas affixi ſunt, non leue periculum erat ne ipſa oſſium ſubſtantia etiam ſubiaceret cariei; nec prorſus immunia ea manſiſſe, præcipue autem calcaneum; ex eo poterat ſatis intelligi, quod mundificatio hic tarde ad modum procedebat, & ſanguis cum multo fœtore profluebat. Similiter euenit cum proceſſu oſſis peronæi. Sed adhibitus ſæpe multumque liquor antea dictus & progredi vlterius eam vetuit, & præſentem ſuſtulit.

Vbi iam maximus vigor corruptionis fractus erat, & tantum reliquiæ ſupererant penitus conficiendæ, dictus liquor, adiecto balſamo Peruuiano, temperari cœpit; aliquando etiam in eius locum alius, ex herbarum vulnerariarum extractis paratus, & ſuperiori, ſed parua quantitate, mixtus iniiciebatur.

Quum iam aliqua ſatis repurgata viderentur; ſenſim labia debebant coire, & in hunc finem locus vacuus carne noua impleri. Adhibebantur præſtantiſſima ſarcotica, ex quibus myrrhæ ſuccinique eſſentiæ palmam reliquis præripiebant. Sed caro, quæ prima ſubnaſcebatur, ſine vllo ſenſu erat, non certe aliam ob cauſſam, quam quod nerui erant ablati. Nec ſolum hoc loco ſenſatio nulla erat, verum quoque inferiori toto illo tractu, in quem ſuos ramulos hic neruus diſpertitus fuerat. Circa is metatarſi quartum ſenſus

ſus iterum deprehendebatur; quod ſine dubio inde fuit quia alterius illæſi nerui ramificationes illuc decurrunt.

Deligatio cum maxima cura fiebat & per tres fere primos menſes bis ſingulis diebus; inſequuto vero tempore mane tantum adminiſtrabatur. Præter autem illa, quæ laudauimus, adhibita eſt partibus vicinis tuendis aqua ad ambuſtiones (Archibuſaden-Waſſer) non raro etiam ſpiritus vini rectificatiſſimus camphora multa imbutus. Lintea, quæ proxime ambiebant partem affectam, aqua calcis viuæ, cui vinum, medicatum herbis vulnerariis, erat incoctum, humectabantur. Denique nihil, quod ad tuendam partem ab externo frigore facere vllo modo poſſet, prætermiſſum eſt.

Hac itaque ratione, DEO ſic volente, effectum eſt vt optimus patiens, qui omnium ſibi ad ſuam ſalutem præſcriptorum tenaciſſimus vixit, nihilque neceſſariarum rerum prætermiſit, ſupra multorum & tantum non omnium ſpem & exſpectationem, integritati optimæ valetudinis reſtitueretur, adeo quidem, vt quæſitam illam totius humorum maſſæ depurationem ac in integrum reſtitutionem pleniſſime obtinuerit, priſtinasque vires recuperauerit; pedis autem vlcus, quo tempore hæc ſcribimus, tam belle ſanatum ſit, vt poſſit plura, quam vllus ſperare aut promittere fuiſſet auſus. Belle enim & ſine graui incommodo promte incedit, & ſcalas etiam ſcandit; leue autem vulnus, quod fonticulo ſimile dicas, de induſtria fouet retinetque apertum, ne, ſi forte citius coiret, aliquid incommodi inde enaſcatur. Vt

bre-

breuibus dicam; eam in ſe ipſo ſanitatis vim agnoſcit & miratur, qualem viginti proximis annis vix vmquam in ſe deprehendit,

Expoſuimus itaque hiſtoriam morbi & curationis; ſupereſt vt ea luſtremus, quæ conſiderationem medicam in his maxime merentur.

CONSIDERATIO MEDICA

§. I.

PRimo itaque dicendum eſt, quiſnam ſit ille morbus, ex quo generoſiſſimus Vir male tanto tempore & tam grauiter habuit. Eſſe autem illum ſphacelum, quem Latini ſiderationem vocant, ex eo ſatis apparet, quod omnia, quæ in ſphacelo eſſe alias ſolent, hic nobis offeruntur conſpicienda. Corruptio enim omnimoda & ſenſus vitæque ablatio in certis partibus, quas morbi hiſtoria indicauit, extremum corruptionis, quæ corporis animalis parti accidere poteſt, gradum, ſatis comprobant.

§. II. Eſſe autem non vnam rationem, qua hæc omnimoda corruptio corpus ſolet inuadere, res eſt nota; proinde igitur nec eadem eſſe ſigna, nec ſymptomata eadem, nec euentum aut curandi modum eundem eſſe, conſequitur. Nam qui a gangræna fit, ſiue ſanguinis vehementi ſtaſi & inflamatione; iuuenibus maxime & ſanis accidere ſolet, & tantum non ſemper a cauſſa manifeſta & obuia originem habet, fractura nempe partis cum fortiori contuſione, aut ſtrictiori ligatura partis, vt ſanguis poſt ligaturam non inueniat libere remeandi vias; aut læſione tendinis vel nerui, & hinc orta dolorum atrocia. Et hic

quidem acutus maxime eſt, & celeriter, niſi conuenienti modo & tempore ſubueniatur, hominem enecat, nec medicamentis internis feliciter; ob mali celeritatem, ſatis oppugnatur; verum efficaciorem medicinam externam a ferro exſpectat. Hunc a tractatione præſenti prorſus remouemus.

§. III. Supereſt vt alteram ſphaceli ſpeciem adferamus in medium, qui a cauſſa interna, ſponte ſua & nemine prouocante, emergit. Accidit ille corporibus maxime ſenilibus, & male conſtitutis, quorum lympha corruptis humoribus ſcatet, totumque corpus impuritate ſcorbutica inficit. Et quo tardior eſt lymphæ, præ ſanguine, in corpore circuitus; eo etiam minus celeriter totum hominem deſtruit, ſed ſatis eum diu aliquando affligere, antequam interficiat, experimentis docemur. Et hic quidem vtramque nobis implebit paginam. Latinorum medicorum eloquentiſſimus, *Cornelius Celſus* hanc ſphaceli ſpeciem cancri nomine, ſed latius patenti, vt eryſipelas etiam & gangrænam complectatur, nobis deſcribit, & adeo diſerte de ejus cauſſis & generatione loquitur, vt clariſſime pateat non alium eum in animo habuiſſe, quam hunc ipſam morbum, qui nobis eſt propoſitus. Sed eius quidem doctrinam ſuis locis proferemus, vocabulum autem illud adhibebimus, quod minus eſt ambiguo ſenſui ſubiectum.

§. IV. Diximus itaque in ipſo noſtro corpore gigni tantum malum: id qua ratione fieri poſſit, ante omnia eſt conſiderandum. Jam illud eſt certiſſimum totius machinæ corporeæ in eo conſiſtere ſalutem & ſanitatem, ſi humorum vitalium in ea circuitus libe-

ro

ro & æquabili ſucceſſu gaudeat, & partium ſolidarum, per quas fluidæ impelluntur & propelluntur, ea ſit firmitas, idque robur, vt earum beneficio & preſſione fluidorum motus adiuuetur, viarum autem meatus ſatis pateant, ne quid, illis obſtructis aut impeditis, libero progreſſui officiat. Hæc ſi adſunt corporibus, omnia rectiſſime ſe habent & ſecretiones cum excretionibus, nutritio partium, ceteræque functiones ad vitam neceſſariæ, ad votum peraguntur, niſi res extra corpus poſitæ felicitatem hanc tantam perturbant. Enimuero hæ ſunt, quibus effici poteſt, vt tanti boni excidamus poſſeſſione, quemadmodum eædem recte & decenter ſe habentes, firmam nobis valetudinem præbent.

§. V. Quemadmodum autem longum & ab hoc loco alienum eſſet, ſi omnem percurrere doctrinam vellemus, quæ præcipit rationem corpus in ſano & naturali ſtatu conſeruandi; ita non incongruum erit aliqua huc afferre, quæ in uniuerſum doceant, qui poſſit in nobis corruptio ea generari, ex qua putredo ſphaceloſa viui corporis partibus ingeneretur. Maximum autem in eo poſitum eſt momentum, quibus alimentis, in cibum ac potum aſſumtis, corporis vires quotidie decedentes inſtauremus. Nam ſi illa eius fuerint generis, vt in ſanguinem inuehant multas partes peregrina qualitate imbutas, eiusque dulcem ac lenem indolem, mediocriter glutinoſam & gelatinoſam, corrumpentes, metuendum omnino eſt vt multum turbetur œconomia vitalis, præſertim ſi reliquæ cauſſæ, quas recenſebimus, concurrerint. Pertinent autem ex ciborum genere ad hunc cenſum ea

inprimis, quæ exceſsiuis qnalitatibus prædita ſunt, dulcia, ſalſa, acida; tumvero etiam fumo indurata, quibus non ſolum ſalis plurimum adiici ſolet, ſed etiam a fumo aliquid intime adhæret, quod acre & vellicans euadit, ſi multum in corpore coaceruetur. Ex liquidis, quæ bibuntur, vinum meracum copioſius ingeſtum, maxime diſſoluit & attenuat ſanguinis laudabilem γλιϗρότητα ſeu lubricitatem, & hoc etiam magis ſic dictus vini ſpiritus, ſiue ex vino ipſo ſiue aliis fermentatis ſublimando paratus, vt egregie, ex rationibus publicis Londini mortuorum, hebdomatim editis, probat *Martinus Liſterus*, ex quo tempore huiuſmodi liquores in Anglia familiarius poti ſunt, hydropes & alia morborum chronicorum genera frequentius oberrare ſolita eſſe.

§. VI. Plurimum augentur impuritates, ſi ad prauum victum accedat aeris inſalubritas, præſertim effluuiis humidis multum referti; & vel frigore intenſiori coniunctus ſit, vel magno calori. Nemo vim aeris ad corpora ſcorbutica reddenda in dubium reuocabit, qui populos mari Balthico & Germanico propius degentes intuitus fuerit, aut illos, qui mare nauibus traiiciunt & vel loca ad ſeptemtriones proxima adeunt, vel ad auſtrum procurrunt. Eſt enim perpetuæ & conſtantis obſeruationis, illos maxime a graui morbo corripi, qui, itinere forte longius extracto & commeatus delectum prohibente, minus commodo victu vti posſunt, reliquis, in eodem aere verſantibus, non adeo expoſitis iſti periculo, ſi ciborum ſalubritate cauerint, ne plurimæ impuritates in corpore coaceruentur. Aer itaque humidus maxime

me corporibus, in eo continuo verſantibus, nocet, quia languidum reddit fibrarum tonum, motum & elaterem, adeoque efficit, vt circulatio minus expedita fiat. Idem etiam transſpirationem impeditam reddit, quo facto ſordes, per cutis ſpiraculum migrare ſolitæ, cohibentur & cumulantur. Auget illud incommodum frigus, quod ſanitati magis eſt inimicum & minus ſinit ex corpore prodire ipſi grauia & incommoda, quæ in humoribus ſubſiſtunt: prorſus vt chronicis affectibus, cachexiæ, ſcorbuto, ac ceteris ab impuro ſanguine exortis morbis, nihil promtius obſtetricetur aere humido & ſimul frigido, vti auſtrinæ tepidæ conſtitutiones, cum humiditate coniunctæ, epidemicas lues familiarius inuehere ſolent.

§. VII. Metuenda autem ſunt hæc eo magis in his, quibus natura eſt imbecillior, vt ex omni re noua, forte incidente, morbis opportuni fiant, quales ſunt maxime ſenes aut ad ſenium declinantes, quorum fibræ, rigidiores factæ, minus patiuntur promte humores ſubire, &, ſi forte copioſius, promouente motu, calore vel alia quacunque cauſſa, ſubierint intimos fibrarum receſſus; deiecto poſthæc ab externa iniuria tono & elatere, minus promte propellunt & commercio reliquorum humorum æquali reddunt. Quare ex omnibus, qui ſcorbuticam ſanguinis corruptelam maxime admiſerunt, pleroſque videas conſtitutionis eſſe ſanguineæ, aut ſanguineæ ad cholericam inclinantis, quorum poroſa ac ſpongioſa caro multis perfunditur humoribus. Nec parum augent periculum animi affectus diuturniores, moeror ſcilicet & curarum turbæ, quarum tanta vis eſt, vt prorſus

ſus animo & corpori vigorem eripiant, nullaque functio animalis machinæ rite procedat, & ſic morborum variis generibus feneſtra latiſſime aperiatur. Quare non ſine magna certe ratione *Severinus Eugalenus* in ſuo *de ſcorbuto* libro ſæpiſſime nos admonet de animi affectibus, eorumque exempla complura ſiſtit, in quibus, ob accedentes ad victum & aerem non optimum animi ægritudines, cum reliqua corruptione etiam vlcera gangrænoſa in partibus extremis ſunt oborta, quin immo axioma practicum ſibi procudit: omnes, quos diuturnior mœſtitia cum victu craſſiori teneret, a ſcorbuto inuadi.

§. VIII. Motus voluntarii & tempeſtiuarum corporis exercitationum, earumque moderatarum, intermiſſio, aut tam rarus vſus, vt vita magis ſedentaria quam actiua ſit; non minime etiam valet ad producendas in maius incrementum cumulandasque humorum vitalium impuritates. Sed in eo debent multa teneri, quæ hic locus vetat adduci; alioquin intempeſtiue, præſertim a largiore mox paſtu, ſuſceptus fortior motus, nec debito modo & gradu ad finem tranquille deductus, miram vim habet ad lædenda corpora, quum ſanguis & ſpiritus, ratione citatioris motus in ambitum corporis confluentes, rapere ſecum eo crudum alimentum ex ventre ſoleant, vnde morbi cutanei, pruritus, ſcabies, oriuntur & intus obſtructiones, vt pulcre *Plempius de ſanitate tuenda pag. 288.* admonet.

§. IX. Præter has cauſſas impuritatum in corpore noſtro naſcentium, conſuetarum quoque euacuationum, menſium ſcilicet, hæmorrhoidum aut alui

quo-

quoque ſuppreſſionem longiorem & vehementiorem plurimum momenti habere, quiuis, in artis operibus verſatus, per ſe intelligit, nec opus eſt hoc loco repetere. Videamus potius quænam in generoſo viro, cuius morbum conſideramus, effecerint vt tanta incommoda incurrerit. Vidimus ipſum pancratice olim vixiſſe & inter ſtrenuæ militiæ labores commode degiſſe; hoc autem vitæ genere in quietius & tranquillius mutato, arthriticis primo infeſtatum eſſe cruciatibus. Enimuero cauſſam eius rei, cur homines, optime olim vigentes & magnis laboribus adſueti, miſeris cruciatibus nephriticis & podagricis obnoxii cum tempore fiant, olim iam optime indicauit Illuſtris *Brunnerus de glandulis duodeni p. 143.* quod acrior in illis ac vegetior appetitus alimenta complura poſtulat, & vehementius concoquit inque ſanguinem abripit. Quum vero deinceps & humores multum coaceruati minus promte in circulo ſuo & curſu conſeruentur, & laboribus ceſſantibus non ita multum, vt antea, conſumatur ac depuretur: fit inde, vt ſanguis conſiſtentia ſua & qualitate corrumpatur, & vel in renibus, occaſione menſtrui ſtomachici acidioris, concreſcant arenulæ & lapilli, vel in articulis dolores, tandemque tophi, generentur, videlicet glandulis mucilaginoſis, ad articulos maxime & oſſium capita collocatis, multo viſcoſo & lento humore obſtructis & ad præſtandum officium præpeditis. Nec aberratum in hoc ratiocinio eſſe vel a poſteriori ſatis videmus, experientia non minus quam graui teſtimonio *Proſperi Alpini*, qui non raro obſeruatum a ſe teſtatur, *homines a podagra renumque calculis vexatos vomituum crebro vſu magnopere*

pere adiutos eſſe. medicin. Aegypt. libr. III. cap. 17. Nimirum cruditatibus in primis viis collectis, hac ratione excuſſis & benigniori ſucco humorum maſſæ reddito.

§. X. Prima itaque ſanitatis iactura poſt mutatum vitæ genus facta eſt, & fundamentum maioris corruptionis iactum. Auxerunt deinde malum ipſa illa aſſumta, quæ in morbi hiſtoria legimus, eorumque indolem antea conſiderauimus. Maximum autem pondus attulerunt animi grauiores & profundius, diutiuſque affligentes dolores, quorum impetu nihil efficacius eſſe ad turbandam omnem œconomiam vitalem, tum vero maxime ad concoctionis chylificationiſque negotium turbandum, ſicque affectus ſpaſticos inferendos, totam denique humorum masſam corrumpendam, dari, extra controuerſiam poſitum eſt. Nec aeris culpa omnis reticeri debet, qui illo loco, vbi Vir generoſisſſimus a multis annis domicilium fixit, non paucis per æſtatem continuo inquinatur effluuiis humidis, a copioſis aquis lentiſſimo alueo ibi decurrentibus, multisque ſpaciis ſatis longis per totum annum ſtagnantibus.

§. XI. Sed hæc omnia videbuntur fortaſſe nimis remota & diſpoſitionem potius prauam inducentia, quam ipſum hunc tam atrocem affectum. Quare proximam cauſſam, quæ effecit tantam in corpore ſtragem, non ſine ratione iudicamus fuiſſe fontium intempeſtiuum nec ſatis circumſpectum vſum. Hi enim, quemadmodum ſummum naturæ beneficium merito exiſtimantur, ſi vſus eorum recte & ordine inſtituatur; ita poſſunt valde nocere, ſi quis illis vtatur

ur, corpore, vel ob ſenium non ſatis apto permittendis tam copioſis aquis, vel debita præparatione non ſatis diſpoſito, aut regimine debito non adiuto, quo maxime pertinet ſi non animi liberoris hilaritas præſto ſit. De quibus ſingulis accurate egit, & cautelas neceſſarias ſuppeditauit, D. D. Præſes, peculiari libello non ita pridem euulgato. Et meminimus ſane plures, quibus ob ætatem rigidiores erant fibræ, aduerſus arthriticos dolores fontium mineralium, præſertim frigidorum, vſum inſtituentes, noxam hinc grauem & extremorum artuum incurriſſe ſphacelationes; quare eo magis omnes iterum iterumque monemus, ne remedii eius generis vſum temere, aut ſine medici in his verſati, ac prudentiam longo vſu conſequuti, iudicio & conſilio ſuſcipiant vel adminiſtrent.

§. XII. Si rationem, qua nocent tali ſtatu minerales aquæ, perpendimus, apparet omnino in his hominibus, antea ſatis debilitatis, aquarum multo potu, quicquid ſupererat ſpirituoſioris in ſanguine partis, nimium dilui ac diſſipari, vt ſanguinis progreſſus, præſertim in partibus remotioribus, minus promte ſuccedat. Quo facto dein humida pars multa in lymphaticos ſuccedit ductus, quorum contenta, ſi progredi debent, a ſanguine ſubſequente impelli ac proprimi neceſſe eſt. Id vero quum in manibus & pedibus, quibus parum eſt carnoſarum fibrarum, plus neruoſarum, tardius & minori vehementia accidat: euenit inde vt tumores facilius has regiones, quam alias occupent, quod in iis non raro animaduertas,

D qui

qui ad fontes conceſſerunt. Verum his pleriſque, ſi vires modo naturæ ſuperſunt, & balneorum tempeſtiuus accedat vſus; facile tumores diſcutiuntur: quando autem ob ſenium vires & calor corporis defecerunt, & maſſæ ſanguineæ inſignis præſto iam eſt corruptio, a leui ſtaſi facile ſuccedunt eroſiones, illis præſertim locis, vbi cutis integumentum tenuius eſt & pori ampliores, veluti eſt illa regio, in qua noſter patiens primum vlcus accepit.

§. XIII. Acceſſit in noſtro caſu notabilis circumſtantia temporis, quum primo apud fontes mali moris vlcus incurreret. Etenim bibitis aquis, a cauſſa externa, eaque mere fortuita, leuiter vulnerabatur, cum modica contuſione, & poſtero die, vbi mouebatur corpus, cælo ſereno & æſtuoſo, ad locum humidum, vbi piſcando occupabantur, horror & frigus notabile, ſubſequuto calore inſigni, corripiebat patientem. Eaque fuit ratio, qua vulneraria hæc febris aut, ſi mauis, eryſcipelacea, accedebat, quam multa excitabant; præuia ſenſibilitas ab vſu fontium, commotio humorum a motu voluntario & pororum ab externo aere calido recluſio, denique aeris humidi, apud piſcinam corpori illabentis, vis poros occludendi & ſubito transſpirationem prohibendi; vnde ſpaſmus & contractio fibrarum initium ſumſit & totum corpus peruagata eſt. In quo ferme omnia videmus, quæ tum alias febres concitare ſolent, verno præſertim & auctumnali tempore; tum etiam febres finitas facillime reuerti faciunt: vnde vulgus fere iam cautus eſt redditus, vt a febri nuper liberatum ad aquas accedere prohibeant.

§. XIV.

§. XIV. Ceterum hæc febris malum in eo ſignum de futuro dabat, quod leui vulneri tam vehementer ſuperuenit, non ſolum quum prima accedebat, ſed etiam quum poſt annum in eodem pede vlcus emergebat. *Illa* enim *febris*, teſte *Cornelio Celſo lib. V. cap. 26. pernicioſa eſt, quæ leui vulneri ſuperuenit.* Teſtatur enim de copia & actiuitate materiæ illius peccantis, quæ hunc motum præternaturalem excitauit. Sed eam quoque metiri inde poſſumus, quod multis catarrhis, imbecillitate ventriculi, ſoda, flatulentiis, & variis caput affligentibus malis patiens colluctatus eſt per aliquot continuos menſes, antequam vltimo ad fontium vſum pergeret, & loco ſperatæ ſalutis tantam calamitatem reportaret.

§. XV. Vidimus febrem vulnerariam, aut potius eryſipelatodem, vtroque tempore paſſum eſſe generoſiſſimum ægrotum, & ad hæc in poſteriori morbo inſignem rubedinem fuiſſe in vtroque latere cruris inferioris. Gangrænam hanc fuiſſe euentus docuit; ſed inflammatio hæc, ſi compareturcum illa, vbi partes ſanguineæ, in hominibus ceteroquin ſanis & robuſtis, ea corripiuntur, admodum ſegnis & lenta fuit. Partes enim, quæ hic patiebantur, potiſſimum neruoſæ membranaceæ erant, vtpote corruptio non tam ſanguinem quam lympham tenebat. Adeoque leuem hanc inflammationem a ſtaſi ſanguinis in carnoſis partibus adiacentibus, iisque paucis, ortam fuiſſe certiſſimum eſt. Id ſatis multis conſtat obſeruationibus medicis, in ſphacelo, ex impuritate humorum adeoque cauſſa interna, ſuborto adeo non magnam

aeut manifeſtam præcedere inflammationem, vt *Rembertus* inde *Dodonæus ad medicin. obſer. XXX. ſcholio, pag. 68.* afferat: falſum eſſe, quod nonnnullis videtur, ſemper debere inflammationem præcedere partis ſphacelationem. In quam rem duas a ſe viſorum ægrotorum refert hiſtorias, alteram viri, abſceſſu internarum partium, poſt longam cachexiam, correpti, cui, non ſatis patienti & obtemperanti medicorum conſiliis, ſed ad ebrioſitatem priſtinam redeunti, antequam interna reſtituerentur, corruptio externas partes corripuit, & ita ſenſim, ſine vllo dolore, progreſſa eſt, vt tandem vitam eriperet *vide obſ. 37.* alteram pueri ſex annorum, cui articulos digitorum in manu & pede ſphacelus, ſine prægreſſa inflammatione, inuaſit & ſenſim omnes corporis partes depaſtus eſt. *vide obſ. 53.*

§. XVI. His a Dodonæo notatis adiicere poſſumus *Eugaleni* obſeruationes, qui *pag. 124.* in medium affert ſenem ſupra ſeptuagenarium, longa mœſtitia conſumtum, in quo vlceratio pedis ſimul ac ſemel a puſtula leui incipiebat, & per duodecim hebdomades ſerpendo, tandem interfecit. Non autem fuiſſe in hoc homine inflammationem aut dolorem ex eo cognoſcas, quod ſequenti pagina ipſe hic auctor miratur, cur ſine horrore & febre vlceratio inuaſerit & pulſu paruo, debili, inæquali ac vix digitis percipiendo ægrotus decubuerit. Apud eundem plures hiſtorias eorum videre licet, qui vlcera gangrænoſa & ſenſim emorientia ſine dolore habuerunt. Quod etiam *Paulus Barbette in ſua Chirurgia* annotat; ſi ex

ſcor-

ſcorbuto ſphacelus oriatur, poſt maculas ſubnigras partis ſtuporem & tandem mortificationem accidere, aliquando ſine vllo dolore, aliquando cum intenſiſſimo, in illis imprimis qui ſibi ab ira & triſtitia non ſatis temperant.

§. XVII. Atque ſane notabilis eſt hæc differentia, quam in morbo cetera ſimili deprehendimus ratione dolorum, qui in multis prorſus abſunt, in aliis maxime vrgent. Ita *Joannes Fernelius de abdit. rer. cauſſ. lib. 2. cap. 15. extremum pedem*, inquit, *aliquando repente ſphacelatum meminimus, ſine cauſſa externa, ſine tumore aut rubore conſpicuo; oborto primum dolore immaniſſimo, mox ſenſum in eo ac motum periiſſe, partem totam liuore contabuiſſe, exulcerationem fœdam inſequutam; non multo poſt arteriam brachii dextri, deinde etiam ſiniſtri, pulſare deſiiſſe; ita ſenſim vniuerſo corpore obſeſſo miſerum exſtingui, ſine febre ſine ſymptomatis admodum grauibus.* Similia exempla ab *Hildano* adferuntur *libro de gangr. & ſphacelo cap. V.* de ruſtica puella ex peſtilentiali febri perfecte ſanata, cui aliquanto poſt ingens dolor in pede vtroque exortus eſt, vt breui poſt omnes digiti plene ſiderati amputandique fuerint; & alterum de viro ex febri continua & acuta curato, qui poſt duos menſes dolore acutiſſimo, in ipſa planta pedis ſiniſtri, correptus fuit, quem mox inflammatio, gangræna & ſphacelus ſequebatur, unde pes amputari debuit. Cuius rei ipſe quidem *Hildanus*, exemplis aliorum, qui ſine dolore ſphacelum perpeſſi erant, etiam adductis, hanc reddit rationem, vt in iis dolores & grauia ſymptomata

abeſſe aut obſcuriora eſſe ſtatuat, quibus ex intemperie malum enaſcitur, hoc eſt, vt nos loqui ſolemus, quibus minimum virium & vigoris, plurimum autem in ſanguine & humoribus coaceruatum impuritatis ſcorbuticæ adeſt.

§. XVIII. Sed & illi, quibus cum magno dolore malum accedit, maiori ſunt in periculo his, quibus res lentius ac mitius procedit. Sunt enim ipſi dolores vehementer apti nati ad ſphacelum producendum, quippe proueniunt a graui ſpasmo, qui circuculum humorum magis magisque turbat & inuertit, ſtaſesque inducit, unde facilis eſt in profundiorem inflammationem ac mortificationem partis tranſitus.

§. XIX. Ad corruptionem, ſemel in parte conceptam ac generatam, longius ad vicinas partes diffundendam, maxime fecit quod tendines ac neruos ea in noſtro, quem conſideramus, ægroto inſederat; tum etiam quod lymphatica vaſa ab extremis partibus adſurgentia & verſus lumbares glandulas excurrentia, ſimili labe fuerunt infecta. Et neruos quidem quod attinet, illi copioſius in pede concurrunt; lymphatica vero vaſa a ſingulis manuum & pedum digitis prodeuntia, dudum iam ſunt ab anatomicis demonſtrata, Jam vero vt de neruis primo dicamus; ab his vitiatis non ſolum illud damnum partibus, ad quas tendunt, accedit, quod ſubtiliſſimum illud, quod per eos a cerebro influit, ſincerum & incorruptum non transmittunt, ſed etiam ipſam ſuſceptam labem vlterius propagant. Agnouit illud *Antonius Beniuenius*, qui *obſeruat. medicin. cap. 71.* vlcera gangrænoſa in pe-

de

de ſuborta inde maxime accuſat, quod nerui inſunt plurimi, qui, quum inficiuntur, facile etiam circumiacentia loca inurunt, vnde proxima corruptioni loca ſtatim etiam liuent. Id in noſtro caſu euidenter accidit, & magis etiam eueniſſet, niſi medicinæ virtute obuiam fuiſſet itum, & tandem chirurgia abſtuliſſet omnem illum neruum, non niſi plura mala illaturum. Quoniam vero tendines de neruis vicinis ramos, ſuumque robur ac nutrimentum ab illis accipiunt: mirum non eſt illos maxime in conſortium veniſſe corruptionis & vitam amiſiſſe; vt prius nulla potuerit reſtitutionis firma ſpes concipi, niſi hi etiam aufferrentur.

§. XX. Vitium lymphæ illatum per ductus hos aquoſos ad glandulas inguinales peruenit; eaſque in tumorem extulit; febrili impetu ad eas materiam noxiam impellente, vt alias non infrequens in corpore eſt glandulas conglobatas, traiectui & impulſui lymphæ dicatas, intumeſcere, quando magna in corpore viget corruptio & impuritas, quod toto die obſeruare licet. Ex hac cauſſa etiam factum eſt, vt in curatione ad hunc tumorem non magis reſpiceretur, quam ne prorſus illæ indurarentur, quum certum eſſet, niſi tota humorum omnium depuratione impetrata, non poſſe exſpectari expeditam lymphæ per has glandulas viam.

§. XXI. Sponte deuoluimur ad curationem grauiſſimi morbi conſiderandam, in qua primo allaborandum fuit, ne gangrænoſa corruptio vlterius ſerperet, tum vero, vt a ſano diſcederet quod iam erat corruptum, tandem vt loco ejus, quod ablatum vi morbi

fuerat, noua caro ſubnaſceretur & vulnus conſolidaretur. Quæ ſingula, vt impetrata ſint, breuiter perſenſebimus. Et ad compeſcendam quidem putredinem celeri auxilio & efficaci opus erat, quod ex voto attulit ſpiritus vini optime rectificatus, olei caryophyllorum balſamica virtute inſtructus. Penetrans ſane medicina, quæ non ſolum, quia fluida eſt, profunde ſe inſinuat, ſed etiam, quia humiditatem noxiam imbibit, & exſiccat, præſenti ſcopo maxime accommodata. Et ob olei caryophyllorum vim mundificandi & putredini reſiſtendi, tum etiam roborandi, magis præſens & optatus fuit effectus. Iam dudum *Hippocrates de vlceribus*, & ex eo *Cornelius Celſus lib. V. c. 26.* grauiter prohibuerunt vlcera, niſi vino, humectare; at oleum, & quæcunque mollia aut oleoſa ſunt medicamenta, prorſus non conducere. Rationem illam perpetuo addit, ſtudendum eſſe vt maxime ea ſiccentur. Illud autem per ſpiritum vini, cuius vſum noſtra ætas in hunc finem addidicit, maxime & citiſſime ac citra periculum impetratur. Quando autem oleoſa prohibet, quilibet intelligit talia non indicari, quæ ſunt per deſtillationem facta, aromatica, iſti ætati nondum cognita; ſed vnctuoſa illa expreſſa, quibus antiqui alias multum vtebantur.

§. XXII. Præter hoc vnicum nihil eſt ad ſiſtendam corruptionem exterius adhibitum; & nec opus pluribus fuit. Sed multum internis effectum eſſe nullum eſt dubium; immo his in ſolidum tribuendum eſſe, ne expugnata vno loco putredo in alio recru-

de-

deſceret, quod *Antonio Beniuenio* ſæpius accidit ipſo fatente *obſ. medicin.* 71. mortique patiens ſuccumberet: firmiter credimus. Æa autem, in hiſtoria morbi iam indicata, hic debemus contemplari pluribus. Inhærebat corruptio omnibus humoribus, & ex his vniuerſis corporis partibus diſpenſabatur. Opus igitur fuit tum eliminando noxio occupari; tum etiam progenerandis innoxiis humoribus dare operam. Vt prius fieret, vtendum erat blando & tamen ſufficienti remedio, cuius generis fuit infuſum illud ex radicibus & herbis antiſcorbuticis, in quibus primas tenebat rad. ſarſæparillæ, chinæ, ſcrophulariæ. Quæ ita cum multo liquore intra corpus hauſta, totum peruaſerunt & relaxatis omnibus excretoriis putredinem eiecerunt. Conferebat ſuum calor, bibebat enim infuſum calens ante meridiem, deinde iisdem ſpeciebus ſuperfuſa aqua, & tantiſper decocta, pro potu ordinario fuit. Nec obſcurum erat, quantum hac medicina proficeretur, ipſa ſudoris exhalatione putrem corruptionem teſtante, quæ cum incremento ſalutis ab hoc odore magis magisque recedebat.

§. XXIII. Vt autem perpetua transſpiratio promoueretur magis, præter moderatum externum calorem & quietem, quam ipſa neceſſitas imponebat, porro impetratum eſt exhibito ſpiritu bezoardico; in quo non ſolum illud commodum erat, quod facile corpus penetraret, ſeque ſpirituoſo ſuo ac volatili in humores inſinuaret; verum etiam quod talia, ex animali regno, per ignem elicita (huius enim generis aliquid ineſt illi ſpiritui) fibras quoque roborandi & le-

uiſſime adſtringendi aliqua virtute pollent, qua maxime indigebat hic æger, quem ipſe morbus omnibus viribus deprædatus fuerat, & continua exhalatio magis facile potuiſſet reſoluere.

§. XXIV. At vero præcipua cura inter hæc erat meliores ſuccos corpori aduehere, quod alimentis rite præſcriptis & iuſte diſpenſatis impetrari debuit; aliquibus etiam medicamentis robur ventriculi & inteſtinorum conſeruantibus & inſtaurantibus; tum quoque, ſi quid noxii ibi oberraret, corrigentibus vel eliminantibus. Ex alimentis pauciora oblata ſunt, ſed digeſtu & in chylum redactu facillima, quamdiu magna impuritatum copia aderat. Impura enim corpora eo magis læduntur, quo plus nutriuntur. Quam vero primum confidere licebat vim putredinis infractam eſſe, largius hæc etiam ſunt conceſſa. Erant autem pleraque ex carnibus, quæ facile concoquntur, tum quoque ex iuſculis carnium, quæ maxime nutriunt; verum enarrare illa longum foret & tædioſum. Potus his addebatur dilutiſſimus ex decocto ſecundario, de quo ſupra diximus. Adiiciebatur autem hauſtus vini generoſi & puriſſimi, vt vires fouerentur nimis collapſæ, tum quoque, vt confectio laudabilis alimenti adiuuaretur. Pulcre *Celſus* lib. V. cap. 26. monuit de præſenti affectu, *præcipue in hoc caſu petendum, non a medicamentis, ſolum ſed etiam a victus ratione, præſidium eſt.*

§. XXV. Ex medicamentis, ad bonam nutritionem promouendam datis, ſunt balſamus liquidus D. D. Præſidis, ex præſtantiſſimis & puris oleis vegeta-

bili-

bilium, ſpirituoſo vehiculo maritatis, conſtans; quod medicamentum incomparabilem opem adfert illis, qui ſenio debilitati ſunt, aut virium iacturam aliunde fecerunt. Neruis enim amiciſſimum eſt, illisque roborandis ac vegetandis vnice dedicatum. Sumſit de eo in prandio; at in coena aliam medicinam ex aurantiorum recentibus corticibus factam, paucis adiectis aliis, hauſit. Huius hæc eſt ſingularis virtus, vt balſamica & blanda amaritie, iuncta oleoſitate, ventriculum & inteſtina demulceat, tonum roboret & appetitum vigentem reddat. Denique temperans & abſorbens his interpoſitum eſt, ſimulſque antiſpaſmodicum medicamentum, puluis ſcilicet bezoardicus ex ſelectis diaphoreticis fixis, iuncto nitro & cinnabari, compoſitus, aliquando etiam æthiope minerali remixtus, ſub qua forma mercurius, lymphæ depurandæ commodiſſimus, in ſatis magna quantitate, abſque periculo, ſumitur. Multiplex ab hoc puluere uſus fuit, potiſſimus autem ille, vt impediret quo minus ventriculo & inteſtinis moleſta acrimonia aliqua, aut acor, laudabilem chylificationem impediret, cruſtæ etiam villoſæ abſtergerentur ſordes, vt in ſanguinem non niſi pura pertingerent. In eundem finem pillulis balſamicis D. D. Præſidis non raro vſus eſt, & frequentibus per infuſa depurationibus aluum ab obſtructionum incommodis vindicauit.

§. XXVI. Hac ratione ad optatum & præfixum finem peruentum eſſe, non opus eſt multis dicere, quum res ipſa comprobet. Sed nunc progrediendum eſt longius, vt videamus quo modo ſit ablatum

illud, quod corruptum fuit. Chirurgum, cui ſe primo tradiderat generoſiſſimus patiens, rem ferro egiſſe & abſtuliſſe ſphacelatum digitum, ex hiſtoria intelleximus, nec reprehendimus quum in extrema & parua parte non melius fieri potuerit, vtpote prorſus putri & mortua. Idem fecit *Ido Wolffius*, vide Obſ. VII. lib. 2. vbi caſus enarratur a noſtro non multum disſimilis. Et *Hildani* ſupra exemplum vidimus, qui idem in puellæ ruſticæ omnibus digitis fecit & ſunt multa in promtu exempla, vbi ab aliis toti pedes ſunt ablati. Sed raro opus eſt ad tam deſperatum remedium prodire, & rarius prodeſt hoc fieri. Nam quum hoc mali grauisſimi genus maxime ſenibus accidat & impuris corporibus; illis non conſultum eſt tam generoſam medicinam adhibere, hos autem parum iuuat, quum non tollat infectionem & putredinem humoribus inhærentem.

§ XXVII. In noſtro ægroto locus ſphacelatus, eodem externo, remedio a mortua carne & reliquis corruptis partibus, liberatus eſt, quo diximus putredinis vim eſſe infractam; niſi quod balſamo Peruuiano & herbarum vulnerariarum aliquibus extractis fuit aliquantum temperatus, quodquidem propterea fieri placuit, vt leniora hæc & emollientia magis adiuuarent fibrarum ſemicorruptarum reſolutionem & ſeparationem, præſertim cum ſucci meliores, quibus producendis opera dabatur, parti affectæ diſtributæ & affluentes, quod ſanum erat, fouerent, quod cum corruptione conflictabatur, extruderent & de commercio ſuo ſegregarent.

§. XXIIX.

§. XXIIX. Ceterum peccari in huius generis affectu ſæpe ſolet, & grauiter quidem, inciſionibus & corrupti in ſana parte exciſionibus, quæ non ſolum illud non impetrant, propter quod fiunt, quippe *Antonius Beniuenius l. c.* ſcribit, ipſe ter expertus; *quod ſi, quicquid corruptum eſt, & proximum quoque locum, vel vſque ad ſanum, prorſus excideris, reuertitur tamen & ſerpit:* ſed etiam ex ſphacelo lento efficere celerem illum ſanguineum poteſt, neruis in parte ſana copioſis conciſis, vna cum membranis & reliquis obuiis. Oriuntur enim magni dolores, quorum vehementia grauiorem inflammationem & celerem ſphacelum inuitat, vt in celeberrima ciuitate Regia factum meminimus, in ſimili corruptione metatarſi oſſibus exciſis. Sed pars penitus corrupta incidi & excidi poteſt, ea tamen cautione, ne ferrum ad hæc quoque penetret, quæ gangræna quidem tenet, nondum autem vitam prorſus amiſerunt, quod egregium eſt *Hildani* monitum Centur. VI. obſ. 19. qui his etiam remouendis Aegyptiacum vnguentum ſuum feliciter ſemper adhibuit, quod magnis laudibus & ipſe extollit & *Marcellus Cumanus obſ. V.* approbat. Atque ſane videtur hæc compoſitio ex antiquiſſiimis eſſe, nam quæ Hippocrates ad vlcera purganda commendat *libro de vlceribus §. VIII.* reuera nihil ſunt aliud, quam ipſum noſtrarum officinarum vnguentum, niſi quod paucula adiecta ſunt. Sed nobis eius vſu non opus fuit, quia iam indicata ſuffecerunt.

§. XXIX. Quæ autem in noſtro ægroto corrupta ſeceſſerint & vel ſponte, vel mediocri vi adhibita, ſint

extracta & exemta; iam ſatis ex morbi hiſtoria patet. Quare, vt ad finem veniamus, paucis de conſolidatione dicendum eſt. Ea quidem ſponte accidit, quum corruptio diſpulſa eſt, & corpus recto ac laudabili nutrimento adfluit Apparuit id maxime in præſenti negotio, vbi caro, quæ prima renaſcebatur, antequam perfecte omnia, præſertim in imo pede, purgata eſſent, bis terue iterum collapſa fatiſcebat, donec cum totius corporis ſano ac optatiſſimo habitu melior & duratura ſuccreuit. Adhibita quidem ſunt etiam ſarcotica, in ſuperiori enarratione iam indicata; ſed ſine præuia reliqua emendatione ſi fuiſſent, parum fuiſſent effectura.

§. XXX. Illud ſingulare, carnem, quæ noua generata eſt, ſenſu omni penitus carere, quia nerui huc decurrentes & ſenſum facientes, exciderunt vi putredinis. Carnem tamen propterea minus fore durabilem non conſequitur, quamdiu humorum modo vigebit emendatior ratio. Videmus enim in aliis caſibus a violenta vulneratione ſæpe etiam conſcindi neruos, & tamen partem ſatis tollerabili deinceps frui ſanitate; aut paralyſi quædam membra affici & ſenſum amittere, vita tamen permanente. Eſtque talis ἀναισθησία, ab ademto neruo, minus extimeſcenda, illa, quæ præſentibus neruis accidit, ſed ita vitiatis, vt nihil per eos ſpirituoſi amplius in partem influat, ſed potius corruptum. Et quia ab hac re non alienum eſt, duo laudare eius exempla liceat. Alterum *Tulpius* adfert *obſ. libr. III. c. 43.* hominis ſenis & fatui, in quo cum effœto ſanguine ſenſuum vſus erat

abo-

abolitus, vt mirum non ſit ipſius totum corpus, a leni & parua compreſſione exortum ſphacelum tandem occupaſſe. Alterum non minus eſt notatu dignum quod in *Ephemer. N. C. dec- II. A. VIII. obſ. 171.* refertur de puero ſtupidi ſemper ingenii, qui, præuia totius corporis laſſitudine, defectu virium & capitis exiguo dolore, incurrit id malum, vt capilli primo defluerent, mox ſuturæ cranii oſſium a ſe diſcederent, tandem ad reliquam corporis omnem compagem putredo proſerperet, ſine tamen dolore aut fœtore, vt poſt ſeptimum menſem morti ſuccumberet. Singulare in hoc erat, quod inter hæc edere, bibere, per aluum excernere bene poſſet, quod ab hoc ſine dubio fuit, quia prægrandes nerui ad ſtomachum abeuntes, difficilius obſtruuntur & a munere ceſſant, quod *Ill. Brunnerus* irrefragabili experientia practica confirmat *de gland. duod. p. 75.* ſeqq: reliquorum autem plane perverſum & abolitum fuit officium.

§. XXXI. Tandem etiam nemo mirabitur membrum, tot inſtrumentorum motus localis orbatum partibus, poſſe exercere motum, & ſine incommodo inſeruire corpori; quum aliqua, a quibus pedis motus potiſſimum pendet, intacta manſerint, aut leuiter tantum afflicta fuerint, velut tendo magnus, in quem maximi ſuræ muſculi, gaſtrocnemii Græca voce dicti, deſinunt. Hoc vigente ſolo, vt pes modo extendi recte poſſit, ambulatio, ſi non commodiſſime, viget tamen & exerceri poteſt, quum femoris muſculi ad protendendum cum tibia pedem, eundemque retrahendum ſufficiant, & homines videamus, quibus in tibia pes reſectus eſt, & incedere tamen ligneo pede valent.

§. XXXII.

§. XXXII. Ex hac itaque tota curatione hæc potiſſimum ſunt addiſcenda: Sphacelum ex cauſſa interna non eſſe affectum acutum; ſed maxime tardam paſſionem, ac putredinem in eo eſſe frigidam atque lentam: nihil in eo profici externe cataplaſmatibus ex herbis floribus aliisque optimis vegetabilibus, quorum decoquendo vis exhalat, &, quod remanet, multa aqua diluitur: opus eſſe acrioribus, penetrantibus & ſpirituoſis, velut eſt oleum caryophyllorum purum & vini ſpiritus puriſſimus: ad percurandum affectum ſummam ſpem eſſe in vniuerſali humorum depuratione ſitam: hanc impetrari diætæ recte conſtitutæ beneficio & medicamentorum, quæ chylificationem optimam præſtent, prudenter continuato vſu: ab exciſionibus corrupti in parte ſana abſtinendum eſſe: corruptioni membranoſarum partium reſiſtere ſuccum nerueum, quoniam in noſtro caſu tendinum putredo ibi ſubſtitit, vbi ſenſus deprehendebatur: non tamen ſtatim terrere debere quamuis ſenſus abſentiam, & carnem quoque probam gigni, etiam vbi nerui præciſi ſenſum abſtulerunt, modo humores in corpore de reliquo recte ſint conſtituti.

§. XXXIII. Sed tempus eſt abrumpendi ſermonis filum, quod facimus cum ſeria gratiarum actione pro tanta ſummi numinis beneuolentia, quæ effecit vt labor ſanitati generoſiſſimo viro reddendæ impenſus, ſine fructu non fuerit; ab eodem ſubmiſſe petimus vt diuturnitatem ſuo muneri addat & optimum Virum, Reip. emolumento ſanum, vegetum, felicem diutiſſime conſeruet.

FINIS.